

Kapitel 4 – Texter där den Evige talar i pluralform

Vi har i tidigare kapitel sett att orden "Echad", "Elohim" och "Adonai" inte ger några bevis för att den Evige är mer än en enda, snarare tvärt om.

I Skrifterna finns några få texter där den Evige talar i pluralform. Vi skall nu ta en närmare titt på dem.

I 1 Mosebok 1:26; 3:22 och 11:6-7 står det skrivet, enligt Svenska Folkbibeln's översättning:

Gud sade: "Låt oss göra människor till vår avbild, till att vara lika oss. De skall råda över fiskarna i havet och över fåglarna under himlen, över boskapsdjuren och över hela jorden och över alla kräldjur som rör sig på jorden."

HERREN Gud sade: "Se, människan har blivit som en av oss med kunskap om gott och ont. Hon får nu inte räkna ut handen och även ta av livets träd och så äta och leva för evigt."

HERREN sade: "... Låt oss stiga ner och förbistra deras språk, så att den ene inte förstår vad den andre säger."

Om nu Elohim är en enda, varför säger han "låt oss göra människor till vår avbild till att vara lika oss" och "människan har blivit som en av oss" och "Låt oss stiga ner och förbistra deras språk". Om han hade varit ensam skulle han väl ha sagt: "Jag skall göra människan till min avbild, till att vara lik mig", och "människan har blivit som jag" och "Jag skall stiga ner och förbistra deras språk".

Hur skall vi kunna förstå detta?

Under århundraden har man presenterat olika teorier som söker förklara detta fenomen. Medan de flesta kristna exegeter anser att dessa texter uttrycker en treenig Gudom har majoriteten av de judiska bibeltolkarna hävdade att den Evige talar till sitt gudomliga råd av änglaväsen som omger hans tron. Han presenterar sig ju i Skrifterna som YHWH Tsevaot, härskarornas Evige. Dessutom finns flera exempel på hur himmelska varelser omger hans tron.

I 1 Kungaboken 22:19 står det skrivet:

Mika sade: "Hör alltså HERRENS ord: Jag såg HERREN sitta på sin tron och himlens hela härskara stod hos honom på hans högra sida och på hans vänstra. (SFB)

I Psalm 89:7-8 står det skrivet:

Ty vem i skyn kan jämföras med HERREN? Vem bland Guds söner är HERREN lik? Gud är fruktansvärd i de heligas råd, mycket fruktansvärd är han för alla omkring honom. (SFB)

I Daniel 7:10a står det skrivet:

En ström av eld flöt fram från platsen där han satt. Tusen och åter tusen betjänade honom, tiotusen och åter tiotusen stod där inför honom. Så tog domare plats och böcker öppnades. (Bibel 2000)

I Uppenbarelseboken 4:4 står det skrivet:

Runt omkring tronen stod tjugofyra troner, och på dessa troner satt tjugofyra äldste, klädda i vita kläder och med kronor av guld på huvudet. (SKB)

I Babyloniska Talmud¹⁴ kan man läsa:

Rabbi Judah sade i Ravs namn: När den Helige, välsignad vare Han, ville skapa människan, skapade han [först] ett sällskap av tjänande änglar och sade till dem: Vill ni att vi ska göra en människa till vår avbild? (The Soncino Talmud, Davka Corporation/Judaica Press. Översatt från engelska)

Men det faktum att änglarna aldrig nämnts innan vers 26 i 1 Mosebok 1 gör att man å andra sidan kan finna argument som hävdar att den Evige inte kan tala med någon som inte tidigare introducerats i berättelsen. Därför kan man hitta tolkningar som i Midrash-litteraturen¹⁵ uttrycks på följande sätt:

Och Gud sade: "Låt oss göra människor" (1 Mos 1:26). Och vilka rådgjorde Han med? R. Joshua b. Levi sade: "Han rådgjorde med **himlen och jordens [skapelse]verk...**" R. Ammi sade: "Han rådgjorde med **sitt eget hjärta.**" (Översatt till svenska från Jacob Neusners engelska översättning.)

Den moderne judiske exegeten Umberto Cassuto¹⁶ säger i sin kommentar av 1 Mosebok:

Uppfattningen att Gud rådgjorde med tjänande änglar har ansetts av några kommentatorer, både medeltida och nutida, som den verkliga betydelsen av versen. Men mot denna tolkning kan följande hävdas: (1) Det är oförenligt med avsnittets centrala tanke att Gud *ensam* skapade hela världen. (2) Uttrycket "*Låt oss göra*" är inte ett uttryck för samråd. (3) Om avsikten var att säga oss att Gud tog råd, skulle Bibeln uttryckligt ha upplyst om vilka han rådfrågade, eftersom vi, på de andra ställena som vanligen citeras som stöd för denna teori, får veta det (1 Kon 22:19; Jes 6:2-8; Job 1-2)...

Den bästa förklaringen, även om den avvisats av majoriteten av nutida kommentatorer, är att vi här har att göra med en majestätsplural. När en person uppmanar sig själv att utföra en bestämd uppgift, använder han pluralform: "Låt oss gå!", "Låt oss stiga upp!", "Låt oss sitta!" o.s.v. Detta finner vi i 2 Sam 24:14: "Låt oss falla [nippela] i HERRENS hand ... I människors hand vill jag inte falla [eppolà]." (Översatt från engelska)

Rabbi Moshé ben Dahán, i den israelitiska församlingen i Madrid, presenterade en mer kabbalistisk tolkning i ett av sina föredrag där han menade att det första den Evige skapade var människans själ, och att det därför var till denna som han talade i 1 Mosebok 1:26. Tillsammans skulle så den Evige och människosjälens skapa en människa.

Några menar att den Evige talade till ormen i 1 Mosebok 3:22 när han säger: "*Se, människan har blivit som en av oss med kunskap om gott (som den Evige har) och ont (som satan har).*"

¹⁴ Kompilerades under en 100-årsperiod och avslutades omkring år 500 k.t.

¹⁵ Midrash Rabbah, Genesis 8, 3, 1, Midrash-litteraturen blev kompilerad på olika platser: Israel, Babylon och Italien, från 700-talet till 1300-talet, trots att mycket av materialet är ännu äldre.

¹⁶ *A Commentary of the Book of Genesis* (English translation, Israel Abrahams; Jerusalem: Magnes Press, 1972).

Trots dessa olika tolkningar anser de allra flesta judiska utläggare att den Evige i samtliga av dessa fall talar med sina änglar.

I en Midrash¹⁷ kan man läsa:

"Se människan har blivit som en (*echad*) av oss" (1 Mos 3:22). R: Pappias tolkade versen på följande sätt: "Se människan har blivit som en av oss" betyder som en av de **tjänande änglarna**." ... [5, 2]. R. Judah bar Simon sade: "[som En (*echad*) av oss' betyder] som den Ende (*echad*) i världen: 'Hör, Israel, HERREN, vår Gud, HERREN är en (*echad*)' (5 Mos 6:4)." Rabbiner säger: "[som En (*echad*) av oss' betyder] som **Gabriel**: 'Bland dem fanns en (*echad*) man som var klädd i linnekläder' (Hes 9:2) ..." (Översatt till svenska från Jacob Neusners engelska översättning.)

Targum Erets Israel¹⁸ översatte de tre versarna på följande sätt:

1 Mos 1:26: *Gud sade till de **änglar** som tjänstgjorde inför Honom, som hade skapat den andra dagen av världens skapelse: "Låt oss göra människan i Vår avbild."*

1 Mos 3:22: *HERREN Gud sade till de **änglar** som tjänstgjorde inför Honom: "Se, Adam är ensam (yechidai – ende, enfödd) på jorden, liksom jag är ensam i himlarna därovan."*

1 Mos 11:7: *HERREN sade till de **sjuttio änglar** som står inför Honom: "Kom vi ska stiga ner ..."*

Den traditionella kristna tolkningen har varit att det i dessa verser finns en klar antydning om en treenig Gud. Det har dock på senare tid framkommit en uppfattning bland kristna bibeltolkare, som mer ligger i linje med den traditionella judiska tolkningen, även om att de själva tror på treenighetsläran. Paul Summer skriver om detta i en av sina artiklar:¹⁹

... bland kristna teologer har det skett en markant ändring i åsikt i riktning mot traditionell judisk tolkning. Orsaken till denna ändring har inte grundats på ekumeniska känslor, utan på en annan inställning till läsningen av den hebreiska Bibeln ("Gamla Testamentet" enligt kristen terminologi).

De flesta bibelteologer tror nu att Bibeln skall tolkas självständigt, utan en påлага av senare teologiska dogmer eller agendor, vare sig de är judiska eller kristna.

Det betyder att dessa verser i 1 Mosebok (och alla andra avsnitt i den hebreiska Bibeln) måste ses i ljuset av sitt eget sammanhang och i ljuset av en opartisk förståelse av det hebreiska språket. Man strävar efter att förstå vad Mose eller Jesaja eller Krönikeböckernas författare förstod genom det de själva skrev på sin tid.

Med andra ord, om man är trogen det hebreiska språket och läser bibeltexten som den står skriven och i sitt sammanhang där text förklarar text, ligger det närmare till hands att dra

¹⁷ Midrash Rabbah, 1 Mosebok 21, 5, 1-2

¹⁸ Enligt Encyclopaedia Judaica var det inte Jonathan ben Uziel (100-talet f.k.t.–100-talet e.k.t.) som översatte Chumash till arameiska i detta litterära verk som på 1100-talet kallades Targum Erets Israel och senare Targum Yerushalmi och även Palestinska Targum. Den beräknas inte vara äldre än från 800-900-talen trots att den innehåller material som är mycket äldre. Denna översättning ger oss god insikt om hur man tolkade de fem Moseböckerna under den tidiga medeltiden.

¹⁹ <http://www.hebrew-streams.org/works/monotheism/gen-plurals.html>

slutsatsen att den Evige talar till sitt himmelska råd i de texter där han talar i pluralform än att han talar utifrån en pluralitet av personligheter.

Paul Summer ger exempel på detta och citerar några kristna teologer (samtliga översatta från engelska):

Bruce Waltke, *Genesis, A Commentary* (Grand Rapids, Mich.: Zondervan, 2001)

1 Mos 1:26 oss. Se också 3:22, 11:7. Olika tolkningsförslag har getts för "oss". Den traditionella kristna tolkningen att det representerar en pluralitet inom gudomen har visst textstöd och tillfredsställer kristen treenighetsteologi (Joh 1:3; Ef 3:9; Kol 1:16; Hebr 1:2). Att Gud är en pluralitet får stöd genom omnämmandet av Guds Ande i 1:2 och det faktum att avbilden själv är en pluralitet. Denna tolkning skulle kunna förklara växlingarna i texten mellan singular och plural. Den huvudsakliga svårigheten med denna tolkning är att de andra fyra användningarna av pluralt pronomen med hänvisning till Gud (3:22, 11:7; Jes 6:8) inte tycks syfta på treenighet. [64]

Den förklaring som bättre tillfredsställer alla sådana bruk av pluralt pronomen är att Gud vänder sig till änglarna eller till det himmelska hovet (jfr 1 Kon 22:19-22; Job 1:6, 2:1, 38:7; Ps 29:1-3, 89:5-6; Jes 6:8, 40:1-6; Dan 10:12-13; Luk 2: 8-14). Det tycks som om Gud, i de fyra förekomsterna av pronomenet "oss" för Gud, syftar på "oss" när mänskliga varelser stöter ihop med den himmelska världen och när han beslutar om deras öde. [64]

I **1 Mos 3:22** ser Gud att mänskliga varelser har fått tag på kunskapen om gott och ont och att de har blivit som gudomliga varelser. I 1 Mos 11 kommer det himmelska hovet ner för att se vad de jordbundna [varelserna] håller på att bygga för att nå upp till himlarymden. I Jes 6:8 vänder sig Gud tydligt till det himmelska hovet, vilket profeten i sin vision har gått in i. Det är inte förvånande att Gud skulle vända sig till det himmelska hovet, eftersom änglar spelar en framstående roll i Skrifterna (t.ex. i 1 Mosebok på åtskilliga ställen; Job 38:7; 1 Tim 3:16), och det finns mycket utbyte mellan änglavärlden och människorna. [64-65]

Franz Julius Delitzsch, *A New Commentary on Genesis, Del 1* (övers. S. Taylor; Edinburgh: T. & T. Clark, 1888)

1 Mos 1:26. *Låt oss göra människan till vår avbild...* en sådan plural kan inte den Heliga Skrift visa upp, där Gud talar om sig Själv. Där det tycks finnas, måste vi medge att Gud Fadern inbegriper sig Själv, antingen med Sonen och Anden eller med de himmelska andarna. Skriften själv bekräftar det sistnämnda, ty från början till slut vittnar den om att Gud kommunicerar med de andar som omger Honom om vad han ämnar göra på jorden. Jämför 1 Kon 22:19-22; Job 1; Dan 7:10; Luk 2:9ff med Ps 89:8 och Dan 4:14 ...[98].

Det är i denna öppenhjärtiga bemärkelse som **na'asè** ["låt oss"] avses. Precis som Jahveh inbegriper sig Själv med det sanna Israel, Jes 41:21f, så gör Han med seraferna, Jes 6:8 och här liksom också i 3:22 och 11:7 med de himmelska andarna i allmänhet ... [98].

Elohim tillåter därigenom inte Benei Haelohim att delta i själva skapelsen mer än att Han sänder [dem] (Jes 6:8), men Han låter dem få del av den i enlighet med deras kunskap och vilja. Den kommunicerande talaren förblir för evigt, i förhållande till dessa som Han sålunda inbegriper med sig Själv, den Högste. Men Han delger dem och låter dem ta del av det ärende som är för handen. Det är i överensstämmelse med detta som vi måste förstå "till vår avbild och till vår likhet" som om änglar inkluderas. Enligt skrifterna bildar änglarna tillsammans med Gud en familj, och människan som är gjord till Guds avbild är på grund av själva denna anledning också gjord till änglarnas avbild (**brachu ti par' angelous** enligt Ps 7:6, LXX (Septuaginta) [=Ps 8:6 heb.]), även om detta inte påstås direkt. [99]

1 Mos 3:22. *Se, människan har blivit som en av oss.* Pluralen är kommunikativ, Gud inbegriper sig Själv, som i 1:26, 11:7, med benei elohim [Guds söner, gudomliga varelser], som i Jes 6:8

med seraferna: omedelbart efter (i vers 24) omnämns här faktiskt andra sådana himmelska varelser. [171-172]

1 Mos 11:7. *Kom nu, vi ska gå ned...* Ett juridiskt domslut, vers 7... Jahveh inbegriper änglarna med sig Själv som i 3:33 och 1:26 men här som verkställare av Hans bestraffande rättfärdighet. [351]

A.B. Davidson, *The Theology of the Old Testament* (edited by S.D.F. Salmond; Edinburgh: T. & T. Clark, 1904)

I motsats till människan hör änglarna till Elohim-kategorin... Det skulle kunna vara en intressant fråga hur samma namn *Elohim* kom att beteckna både Gud och denna kategori av varelser. Kanske vi borde vara tillfredsställda med den allmänna förklaringen att detta namn, som betyder "makter" tillämpas från människors ståndpunkt på allt det som är över människan, på den region som ligger över henne. Även om samma namn används förväxlas aldrig de två i Skriften... [293, 294]

Dessa Elohim eller Elohim's söner bildar Jehovahs råd. De omger Honom och betjänar Honom. Han och de är Elohim. Och det är från denna synpunkt som somliga förklarar användningen av pluralen i sådana avsnitt som "Låt oss göra människor" (1 Mos 1:26); "Låt oss gå ned och sammanblanda deras språk" (1 Mos 11:7). [295]

Patrick Miller, *Genesis 1-11: Studies in Structure and Theme* (JSOTSup 8; Sheffield, UK: Univ. of Sheffield, 1978)

... den monoteistiska karaktären av Israels tro tillintetgjorde aldrig föreställningen om att Jahveh har ett vänkrets eller är omgiven av ett hov av halvgudomliga varelser som han tilltalar, befäller och med vilka han konverserar. [18]

Vad beträffar **1 Mos 1:26-28** ... det gudomliga påbudet ges i vers 26 "Låt oss göra *adam* till vår avbild i enlighet med *vår* likhet". Sedan meddelar vers 28: "Så skapade Gud *adam* till sin avbild; till *elohim's* avbild skapade han honom." Avsnittets poäng i denna kontext är att *adam* görs lik *elohim* d.v.s. den mänskliga lik den gudomliga. "Människan" görs *elohim*-lik. Med andra ord, hon måste skapas till de gudomligas avbild och likhet. Därför är de jordiska varelserna på sätt och vis lika himlens invånare. [14]

Om då den första personen i plural form i **1 Mos 1:26** verkligen syftar på det himmelska hovet är det teologiskt betydelsefulla faktumet, att avsnittet upprättar en klar förbindelse mellan den mänskliga världen och den gudomliga världen i skapelsen av *adam*.

Eller för att uttrycka det på ett annat sätt, när berättelsen talar om ett nära förhållande mellan den gudomliga världen och den mänskliga världen och antyder att det mänskliga, på något sätt, tar del i det gudomliga eller potentiellt gör så, då syftar det inte bara på gudomen utan på den gudomliga världen, de gudomliga varelserna ... [20]

Donald E. Gowan, *From Eden to Babel: A Commentary on the Book of Genesis 1-11* (Int'l Theol. Comm., F. C. Holmgren and G. A. F. Knight, eds.; Grand Rapids, Mich.: Eerdmans 1988).

"Låt oss göra ... till vår avbild enligt *vår* likhet": den gudomliga pluralen förekommer också i 1 Mos 3:22 'människan har blivit som en av oss med kunskap om gott och ont'. Det finns inget stöd i GT för de flesta av de föreslagna förklaringarna: det kungliga 'vi', det rådpläggande 'vi', fullhetspluralen eller ett tecken på ett flertal personer i gudomen. Även om att man kan hävda att de alla ger en god tolkning av 1:26 så är inga av dessa förklaringar särskilt begripliga i 3:22, som talar om 'en av oss'.

Den enda teorin som använder GT:s eget språk är den som påstår att Gud här talar till det himmelska hovet, på samma sätt som i Jes 6:8. Föreställningen om att Gud rådgör med andliga varelser i himlen uppenbaras genom de scener som beskrivs i 1 Kon 22:19-20 och Job 1:6 –

2:6. Därför får det rådgivande 'vi' stöd från andra texter och det passar både 1 Mos 1:26-27 och 3:22, under förutsättning att Israel trodde att det fanns varelser i den himmelska världen ('himmels härskare', 1 Kon 22:19) vars identitet hade något gemensamt både med Gud och mänskliga varelser. Den välkända invändningen att änglar inte kunde ha deltagit i skapelsen är ett teologiskt dömande över vad som är möjligt i himlen. [27-28].

Vi skall här ge ett sista exempel från New International Versions studiebibel som är skriven av konservativa kristna bibeltolkare:

Gud talar som Skaparkungen och utannonserar kronan på sitt verk till medlemmarna av sitt himmelska hov.²⁰

Som vi sett tidigare kan man i Jesaja 6 finna exempel på hur textsammanhanget förklarar anledningen till att den Evige talar i pluralform. I vers 1-8 står det skrivet enligt Svenska Folkbibeln's översättning:

I det år då kung Ussia dog, såg jag Herren sitta på en hög och upphöjd tron, och släpet på hans mantel uppfyllde templet. Serafer stod ovanför honom, var och en hade sex vingar: Med två täckte de sina ansikten, med två täckte de sina fötter och med två flög de. Och den ene ropade till den andre:

"Helig, helig, helig är HERREN Sebaot, hela jorden är full av hans härlighet."

Rösten från den som ropade fick dörrposterna och trösklarna att skaka, och huset blev uppfyllt av rök. Då sade jag:

"Ve mig, jag förgås! Ty jag är en man med orena läppar och jag bor ibland ett folk med orena läppar, och mina ögon har sett Konungen, HERREN Sebaot."

Då flög en av seraferna fram till mig. I hans hand var ett glödande kol, som han med en tång hade tagit från altaret. Med det rörde han vid min mun och sade:

"När nu detta har rört vid dina läppar, har din missgärning tagits ifrån dig och din synd är försonad."

Och jag hörde HERRENS röst. Han sade: "Vem skall jag sända och vem vill vara vår budbärare?" Då sade jag: "Här är jag, sänd mig!"

I vers 8 säger den Evige: "Vem skall **jag** sända och vem vill vara **vår** budbärare?" Vi kan lägga märke till två saker här. Det första är att det i textsammanhanget finns en hel del olika personer inblandade. Först talas det om den Evige som sitter på sin upphöjda tron omgiven av himmelska varelser som kallas serafer. Dessa änglar betjänar honom delvis genom att prisa honom med sina munnar och tillbe honom genom att täcka sig med sina vingar, och delvis genom att med ett glödande kol rena profetens läppar och ge honom ett budskap om försoning. Det finns alltså ett intimt samarbete mellan den Evige och hans tjänsteandar som omger honom där han sitter på sin tron.

Det andra som vi ser är att profeten kallar den Evige för YHWH Tsevaot, härskarornas Evige, en titel som uttrycker den Eviges direkta koppling till alla de miljardtals tjänande änglar som står runt hans tron och utför hans vilja så snart de hör ljudet av hans befallning, se Psalm 103:20.

Sammanhanget lär oss alltså att det finns ett kollektivt himmelskt råd som beslutar och handlar, jfr Dan 4:14, 21. I den miljön säger alltså den Evige: "Vem skall jag (den Högste) sända och vem vill vara vår (den himmelska rådsförsamlingens) budbärare?"

²⁰ NIV Study Bible – Gen 1:26 entry. Översatt från engelska.

En sista text där den Evige talar i pluralform finns i Jesaja 41:21-24, där det står skrivet mot avgudarna:

För fram er sak, säger HERREN, kom med era bevis, säger Jakobs Konung. Låt dem komma och förkunna för oss vad som skall ske. Var finns era tidigare utsagor? Lägg fram dem, så skall vi ge akt på dem och se efter hur de har gått i fullbordan. Eller låt oss höra vad som skall komma. Tala om vad som skall hända i framtiden, så att vi kan se att ni är gudar. Gör något, vad det vara må, så att vi alla häpnar när vi ser det. Men se, ni är mindre än ett intet, ert verk är ingenting alls. Den som väljer er är avskyvärd.
(SFB)

Det är inte svårt att i detta textsammanhang se att den Evige inkluderar sina tjänare som sitter på troner runt om honom i den himmelska domstolen för att döma resten av skapelsen. Avgudarna har inte förmåga att kunna profetera sanning om vad som kommer att hända i framtiden. Det är bara den Evige som har kunskap om framtiden för han befinner sig i det förflutna, i nuet och i framtiden samtidigt. Bara om han delar med sig av sin kunskap till sina tjänare kan de veta något exakt om framtiden. Därför är det uteslutet att den Evige skulle häpna över uppfyllelsen av exakta profetior. Det kan bara änglarna och de andra skapade varelserna som finns bland den Eviges tjänare göra. Här kan också människor inräknas. Texten talar ju om sådana som kan häpna över profetiornas uppfyllelse, vilket uppenbarligen utesluter den Allvetande.

Denna text kan därför inte tolkas som att en treenig Gud skulle kunna häpna över avgudarnas kunskap om framtiden utan bör, liksom de tidigare texter vi sett, förstås utifrån bilden av den Evige Kungen som är omgiven av tjänsteandar som han hela tiden kommunicerar med och som utträttar hans befallningar och genomför hans vilja.

Sammanfattningsvis kan vi då säga att i de texter där den Evige talar i pluralform finns inget bevis för att han skulle vara en pluralitet av personligheter utan snarare att han talar med och delegerar sina uppdrag till sina himmelska tjänare som står runt omkring honom beredda att utträtta hans befallningar.

*Lova HERREN, ni hans änglar, ni starka hjältar som utför hans befallning,
så snart ni hör ljudet av hans befallning.
Lova HERREN, ni alla hans härskaror,
ni hans tjänare som utträttar hans vilja.
Lova HERREN, ni alla hans verk, överallt där hans välde är.
Min själ, lova HERREN!
(Psalm 103:20-22 SFB)*